

Fredagen den 14 februari

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Om polismans inställelse för vittnesmål vid domstol

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Björks* i Gävle (c) den 16 januari anmälda interpellation, nr 15, och anförde:

Fru talman! Herr Björk i Gävle har frågat om jag är beredd att verka för att arbetsförhållanden och ersättningsfrågor för polismän i samband med vittnesmål ses över.

Enligt bestämmelser i rättegångsbalken och i vittnesersättningskungörelsen är vittne under vissa betingelser berättigat till ersättning av allmänna medel för sin inställelse. Sådan ersättning utgår med visst högsta belopp och är endast avsedd att utgöra kompensation för den förlust som kan drabba vittne med anledning av vittnesinställelsen.

Bestämmelserna om ersättning av allmänna medel är generella och gäller följaktligen även polispersonal.

Polispersonal anses emellertid alltid vara i tjänst när den vittnar i domstol om iakttagelser i tjänsten. För sådan tjänsteåtgärd utgår ersättning enligt kollektivavtal. Ersättning för resa och traktamente utgår såsom vid annan tjänsteåtgärd.

När det gäller ersättningsfrågan kan enligt min uppfattning polispersonal i vart fall inte anses drabbad av förlust i den utsträckning att vederbörande är berättigad till ersättning av arbetsgivaren. Tvärtom har polispersonalen genom kollektivavtalet en förmånligare ställning än vittnen i allmänhet. Någon anledning att dessutom författningsvägen tillerkänna polispersonal förmånligare ersättning än andra vittnen föreligger inte enligt min mening.

När det sedan gäller den andra delen av herr Björks fråga, nämligen den om arbetsförhållandena för polispersonal i samband med vittnesmål, inrymmer denna ett flertal olika frågeställningar. Därunder ryms bl. a. i vilka fall polispersonal skall inkallas till rätten för att höras som vittnen och hur tidpunkt för vittnesmålet skall bestämmas och anpassas till vederbörande polismans tjänstgöring i övrigt.

Från polishåll har framhållits att vittnesinställelser på fridagar eller efter nattjänstgöring medför betydande olägenheter. Särskilt om inställelsen avser en händelse som fylleri, felparkering e. d., där vederbörande polisman sedan länge kan ha glömt bort sina iakttagelser, eller om vitt-

Fredagen den
14 februari 1975

*Om polismans
inställelse för
vittnesmål vid
domstol*

Fredagen den
14 februari 1975

*Om polismans
inställelse för
vittnesmål vid
domstol*

nesmålet blir obehövt eller förhandlingen inställd upplevs förlusten av en fridag som särskilt svår. Det har särskilt framhållits att vissa domstolar i en del fall som full bevisning godtar en beedigad skriftlig rapport.

Frågan om att avkriminalisera vissa bagatellartade förseelser är f. n. aktuell. Om så sker bortfaller en stor del av de nuvarande olägenheterna för polispersonal i samband med vittnesmål. Det får också närmare övervägas om vittnesmål i viss utsträckning vid enklare förseelser kan ersättas med skriftlig bevisning.

När det slutligen gäller frågorna om bestämmande av tidpunkt för vittnesmål och utfärdande av kallelse till polispersonal såsom vittne bör dessa frågor enligt min mening i första hand lösas genom överläggningar på det lokala planet.

Vid en skriftlig förfrågan nyligen från justitiedepartementet till ett knappt tjugotal polisdistrikt visade det sig att man endast i ett fåtal fall hade försökt att gemensamt med domstol och åklagarmyndighet lösa de föreliggande problemen men att i de fall där så hade skett olägenheterna för polispersonalen minskat eller bortfallit.

Jag hyser stor förståelse för de olägenheter som vittnesinställelserna ofta för med sig för polispersonalen. Jag skall självfallet medverka till att sprida kännedom om dessa förhållanden hos domare och andra tjänstemän vid domstolarna. Man måste emellertid räkna med att domstolarnas möjlighet att ta hänsyn till polismäns önskemål om tidpunkt för vittnesinställelse kan vara begränsad på grund av legala tidsfrister, gällande tingsordningar o. d. varöver domstolarna inte kan råda. Jag utgår emellertid från att man från domstolshåll kommer att ha förståelse för de problem som vittnesinställelserna för med sig och att man därför kommer att söka medverka till att minska eller undanröja olägenheterna för polispersonalen.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieminister Geijer för svaret på min interpellation.

Skälet till min fråga var att de förhållanden som berörs i interpellationen har diskuterats mycket i samband med att en polisman i Gävle för någon tid sedan vittnade i ett mål och då yrkade ersättning för de extra kostnader han hade haft. Som motivering för sina krav angav polismannen att inställelsen skett under tjänstgöringsfri tid och att detta på grund av hustruns förvärvsarbete åsamkat honom extra kostnader. Rätten avslag hans krav, vilket har skapat en stor debatt om hela problemet kring polismännens vittnesinställelser.

Det mest intressanta ur principiell synpunkt tycker jag ändå är det förhållandet att man här lätt tummar på det skydd för arbetstagarens fritid som man alltid varit mån om att värna i olika fackliga sammanhang. Trots kravet på fritidens okränkbarhet tvingas ändå polispersonalen i landet till ett övertidsuttag på nära 1,5 milj. övertidstimmar per år och dessutom till omfattande tidsförskjutningar av arbetstiden.

Jag anser det självklart att man skall respektera även polispersonalens krav på att få disponera sin fritid på det sätt den själv finner lämpligt. Justitieministern säger nu i sitt svar att han inte anser det vara nödvändigt att författningsvägen tillerkänna polispersonalen förmånligare ersättning än andra vittnen. Man bör dock, anser jag, vara medveten om att det för polismän med deras speciella tjänstgöring för med sig extra problem om de får vittna ofta. Jag hoppas därför att man från statens sida som arbetsgivare intar en positivare attityd till de här problemen i framtiden än man gjort hittills.

Redan nu gäller, som vi har hört, att man i vissa domstolar som full bevisning godtar en beedigad skriftlig rapport för vissa smärre förseelser. Jag hoppas att man kan fortsätta på den linjen samtidigt som man går vidare i fråga om att avkriminalisera vissa bagatellförseelser, vilket också är föremål för diskussion.

När det gäller kallelsetiden och tidpunkten för vittnesmål är det viktigt att verkligen få fram fler diskussioner mellan domstol, åklagare och polismyndigheter. Eftersom det redan nu i ett tjugotal polisdistrikt fungerar väl finns det anledning att utvidga dessa diskussioner.

På den punkten tycker jag att justitieministern är klart positiv, vilket jag hälsar med tillfredsställelse. Jag hoppas att detta innebär att justitieministern inte bara sprider kännedom om de här frågorna utan också utfärdar klara regler och anvisningar för berörda myndigheter så att diskussioner verkligen kommer till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om ADB-registrerade personuppgifter

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) den 17 januari anmälda interpellation, nr 17, och anförde:

Fru talman! Herr Wijkman har ställt tre frågor till mig som alla rör skyddet för ADB-registrerade personuppgifter.

Först och främst har herr Wijkman frågat mig om jag anser det för-svarligt ur integritetssynpunkt att ytterst ömtåliga personuppgifter om stora grupper medborgare lagras på datamedium under lång tid utan att materialet avidentifieras.

Som framgår av interpellationen är detta en fråga som varit aktuell i samband med ett av regeringen nyligen avgjort besvärsärende, som gällde statistiska centralbyråns undersökning om levnadsförhållandena i samhället. Datainspektionen hade föreskrivit bl. a. att undersökningsmaterialet skulle avidentifieras efter viss tid. Det visade sig emellertid att enligt gällande sekretessregler avidentifiering skulle ha medfört att hela materialet blev offentligt. Herr Wijkman påstår nu att det i praktiken inte går att identifiera i undersökningen deltagande individer om identitetsbeteckningarna tas bort. Enligt vad som har upplysts kan möjlig-

Fredagen den
14 februari 1975

*Om ADB-registre-
rade personuppgif-
ter*

heten härtill dock inte uteslutas. Att under sådana omständigheter låta materialet bli offentligt var en risk som regeringen varken kunde eller ville ta med hänsyn till att intervjupersonerna måste kunna påräkna ett säkert skydd.

Av vad jag nu har sagt framgår att sekretessreglerna f. n. lägger vissa hinder i vägen för att använda metoden med avidentifiering. Naturligtvis måste avidentifiering noga övervägas som en av flera möjliga vägar att förbättra skyddet i fråga om dataregistrerade personuppgifter. Men man måste samtidigt se över annan lagstiftning som kan inverka på bedömningen. Dessutom måste man beakta den vetenskapliga forskningens legitima behov av personuppgifter som går att härleda och jämföra med annat material.

Det slutliga ställningstagandet till avidentifiering som metod får därför bli en avvägning mellan olika i och för sig tungt vägande intressen. Att i dagens läge göra några generella uttalanden om hur denna avvägning bör utfalla är enligt min mening inte möjligt. Datainspektionen och statistiska centralbyrån har redan påbörjat en gemensam utredning av dessa frågor. Resultatet väntas kunna föreligga före utgången av 1975. Vidare kommer offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén att lägga fram sitt slutbetänkande under våren. Betänkandet kommer bl. a. att beröra sekretessskyddet för datalagrade uppgifter. Jag anser att dessa utredningsresultat måste avvaktas. Jag vill dock betona att regeringen följer utvecklingen med stor uppmärksamhet och har för avsikt att vidta åtgärder så snart det behövliga beslutsunderlaget finns.

Herr Wijkman har vidare frågat mig om jag anser att en utvidgning av sekretessskyddet för ADB-registrerade personuppgifter inom olika myndigheter är en tillräcklig åtgärd för att lösa integritetsproblemen i sammanhanget.

Jag vill då erinra om vad jag anförde redan i propositionen till datalagen om att man svårligen kan lösa integritetsproblemet enbart genom en utbyggd sekretesslagstiftning. Jag påpekade att även om man inför begränsningar i myndigheternas rätt att lämna ut material från ADB-register, hindrar man därmed inte att myndigheterna upprättar personregister för egen användning och inte heller att uppgifter lämnas mellan olika myndigheter. Dessa uttalanden har naturligtvis fortfarande sin giltighet. En annan sak är, som herr Wijkman också påpekar, att sekretessskyddet är en faktor som ofta är av stor betydelse vid bedömningen av vilka slag av uppgifter som skall få ingå i ett register. Sekretesslagstiftningens utformning är därför betydelsefull i sammanhanget.

Herr Wijkman har slutligen frågat mig hur jag rent allmänt ser på en integrering av stora statliga persondatasystem, t. ex. studiemedelsregistret och riksförsäkringsverkets system.

Jag vill först anmärka att frågan är långt ifrån entydig. I interpellationen talas också om koordinering och centralisering. Med integration kan avses samordning i driften på det sättet att vissa resurser, t. ex. data, datamaskiner och annan utrustning, utnyttjas gemensamt i flera ADB-system

eller att samma standarder, normer och regler i övrigt gäller för eller tillämpas i flera ADB-system.

Den frågeställning som herr Wijkman har antytt är mycket komplicerad. Denna är huvudfrågan för den av finansministern år 1971 tillsatta datasamordningskommittén. Ett principiellt ställningstagande från regeringens sida får anstå till dess kommittén har lagt fram sitt slutbetänkande.

Beträffande det av herr Wijkman angivna exemplet kan jag nämna att frågan övervägs på myndighetsplanet. Sedan berörda myndigheter har gjort sina ställningstaganden får frågan prövas i vanlig ordning.

Herr WIJLMAN (m):

Fru talman! Först ber jag att få tacka herr statsrådet på svaret på mina frågor.

Frågan om ADB-teknikens användning för personregistrering är komplicerad. Det håller jag livligt med statsrådet om. Inte minst gäller detta för myndighetssektorn. Å ena sidan kan myndigheterna effektivisera sin administration och även sin service genom en långtgående utbyggnad av denna teknik. Å andra sidan är riskerna uppenbara för att olika individer känner sig direkt avklädda i och med de goda möjligheter till uppgiftsinsamling om den enskilde som föreligger efter dataregistrens tillkomst.

Olika myndigheter har naturligtvis olika behov. Så länge det rör sig om basdata typ namn, adress, ålder, kön, sysselsättning osv. är det få som reagerar, men när myndigheterna samlar in uppgifter om vår fysiska och psykiska hälsa eller om vår ekonomi och standard eller om våra allmänna sociala förhållanden är det med all rätt många människor som känner oro. Man frågar sig: Vad skall myndigheterna med alla dessa uppgifter till?

Än värre blir det då olika typer av information från olika myndigheter sammanställs. Socialutredningen, som ju presenterade sitt betänkande för knappt ett halvt år sedan, visade att man inom myndighetssektorn har avancerade planer. Utredningen förde ett resonemang om att det vore värdefullt att sammanställa olika typer av information från olika myndigheter och organ om de enskilda människorna för att mera nära lära känna vederbörande och då också mera aktivt från de sociala myndigheternas sida kunna gripa in. Man skulle – och jag citerar från utredningen – därmed "lättare kunna undvika att personer drabbades av s. k. funktionssvikt" – vad nu det är för någonting.

Det låter ju väldigt effektivt och bra, detta med uppsökande verksamhet, men – och där kommer den bärande invändningen – vill medborgarna att myndigheterna skall göra en sådan noggrann kartläggning av deras levnadsförhållanden? Vill vi ha denna uppsökande verksamhet på gräsrotsplanet? Är det verkligen ett sådant samhälle som vi vill medverka till att skapa?

Det finns naturligtvis fördelar i vissa fall, men för de flesta människorna

Fredagen den
14 februari 1975

*Om ADB-regist-
rade personuppgif-
ter*

skulle nog det här upplevas som betydande integritetsrisker.

Redan i dag förekommer en mängd information om oss enskilda medborgare på olika ADB-listor inom myndighetsvärlden. Det gäller uppgifter om sjukdom, frånvaro från arbete, pensionsförmåner – allt detta lagras inom riks försäkringsverkets system. Det gäller uppgifter om brott, om bilinnehav, om studieskulder. Snart sagt varje väsentlig information om "Medelsvensson" finns lagrad i något register. Tidigare har dessa informationer funnits i kortregister och manuella register. I dag använder man i stor utsträckning ADB-teknik. Den stora skillnaden är ju, frutalman, att man i och med ADB-tekniken väldigt snabbt kan selektera fram olika typer av information om en viss grupp individer och att man också snabbt kan sammanställa stora mängder information. Och har en gång en uppgift hamnat i ett system så kan den förr eller senare komma fram, även om uppgiften vid den tidpunkten blivit inaktuell, ja, t. o. m. felaktig.

Hur många offentliga register som finns vet knappast någon i dag exakt. Av uppgifter från datainspektionen framgår att man räknar med att minst 300 register anmälts före förra årets utgång för att prövas i enlighet med datalagen. Av dessa hade inte mer än hälften beslutats av regeringen och/eller riksdagen. Resten har alltså – låt mig använda uttrycket – smugit sig fram genom myndigheternas egna initiativ. Det är klart att pengar har kommit från riksdagen i en eller annan form, men någon uttrycklig exemplifiering innan anslagen lämnades har alltså inte riksdagen fått.

En särställning intar SCB:s register. Där finns många gånger samma slags information som inom resp. myndighet, men skillnaden är att sekretessreglerna inte lika entydigt gäller. Varför vi skall ha parallellförda kriminalregister, dvs. både inom kriminalvårdsstyrelsen och hos statistiska centralbyrån, det förstår inte jag. Det måste anses som onödigt, allra helst som uppgifter om kriminalitet är ytterligt ömtålig information.

SCB utför nu en mängd undersökningar med ADB-teknikens hjälp. De senaste i raden är folk- och bostadsräkningen och den av riksdagen 1974 beslutade s. k. levnadsnivåundersökningen. Levnadsnivåundersökningen, som jag tar upp i min interpellation, är utomordentligt närgången till sin karaktär. Men där är medverkan frivillig.

Nu hade datainspektionen angivit som villkor att materialet skulle avidentifieras kort efter insamlandet, detta för att omöjliggöra både att individanknytningen fanns kvar under många år och att materialet användes för andra syften än just statistik.

SCB klagade över detta. Man ville nämligen kunna gå tillbaka till en och samma individ efter viss tid och göra uppföljande undersökningar. Man ville i alla fall inte att en sådan uppläggning skulle omöjliggöras.

Regeringen biföll klagomålen. Att man gick emot det organ, datainspektionen, som har till uppgift att just värna om integriteten besvärade tydligen inte regeringen. Till råga på allt använde man just – det gör även statsrådet i sitt interpellationssvar – integritetsskyddsargument för

att motivera sitt beslut.

Jag måste säga att det är fullständigt hypotetiskt att bakvägen kunna identifiera någon person sedan de väsentliga identifieringsuppgifterna är borttagna. Det kräver nämligen, om man skall lyckas med detta, att man på förhand vet väldigt mycket om denna person, och då har man ju redan tillgång till de fakta som ingår i materialet. Och att man över huvud taget – för att spåra upp känsliga uppgifter om t. ex. en herr Svensson i Arboga – bakvägen skulle göra detta om adress och personnummer är borttagna, det blir ju ett arbete som skulle vara så tidsödande att det är helt orimligt. Det är alltså hypotetiska resonemang som regeringen och SCB ägnar sig åt i det här sammanhanget.

Det bästa skyddet när det gäller sådana här känsliga uppgifter måste helt uppenbart vara att plocka bort identitetsbeteckningen.

Nu hänvisar statsrådet även till vetenskapliga argument. Forskarna skulle ha behov av att behålla identitetsanknytningen. Jag kan hålla med om att vi behöver forskning och statistikframställning för samhällsplanering, men den planeringen är inte och kommer aldrig att bli så i detalj ingående – i själva verket är den ganska trubbig – att vi måste finslipa våra statistiska metoder därhän att människorna måste följas från väggen till graven. Det måste räcka med att kontinuerligt göra stickprovundersökningar för att belysa olika fenomen. Den metoden kan inte ge mer än bråkdelen mindre säkra resultat än att följa samma individer år från år. Detta erkänner även statistikerna, även om de hela tiden betonar att det är någon liten aning intressantare att kunna göra s. k. longitudinella studier, där man alltså följer en och samma population.

Om man, fru talman, väljer aidentifieringsmetoden slipper man problemet att SCB ligger inne med omfattande register, som vart och ett kan begagnas för att – låt mig än en gång använda uttrycket – klä av enskilda individer för helt andra syften än vad som ursprungligen var avsett. I detta sammanhang kommer inte bara SCB:s verksamhet in. Man måste också ta upp till behandling beredskapsargument och – på lång sikt – politiska argument.

Aidentifieringsmetoden används inom t. ex. SIFO:s verksamhet. Den används sedan gammalt vid forskningsundersökningar, vid olika vetenskapliga institutioner och vid marknadsundersökningar. Varför inte i sammanhang där samhället är inblandat? Det behövs, herr statsråd, inga utredningar inom SCB för detta rent allmänna ställningstagande.

Regeringens ovilja att inse detta leder inte bara till problem i det aktuella fallet. Därtill förhindras datainspektionen nu att föreskriva aidentifiering på en mängd andra register av ren statistikkaraktär som ligger hos statistiska centralbyrån. Kriminalregistret är redan nämnt, och det kanske kan räcka som exempel.

Fru talman! När det så gäller frågan om sekretessreglerna ger statsrådet inte mycket till svar. Herr Geijer citerar ur datalagen och förarbetena till denna, men någon direkt meningsyttring framkommer knappast. Det är sant att vi har datainspektionen och dess tillståndsprovning, men vad

Fredagen den
14 februari 1975

*Om ADB-registre-
rade personuppgif-
ter*

som behövs är en allmän deklaration att myndigheterna inte skall samlas på sig mer än absolut nödvändigt för sin verksamhet. Vi kan tala om sekretess och tystnadsplikt hos personalen, men vad som en gång samlats in om en individ och behandlats inom myndigheten finns där och kan komma att användas för syften som det inte alls var avsett för. Sekretessregler är bara en del av de medel vi har för att skydda integriteten. Det bästa skyddet är att så långt möjligt inte lagra uppgifter av mera närgången karaktär. Men jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet är medveten om att en utvidgad sekretess inte alls hjälper oss att lösa integritetsproblemen i stort.

När det gäller integreringen av olika system är det självfallet samkörningen och hopkopplingen av olika system som jag har avsett. Att man utnyttjar enhetliga standarder och att man delar på samma utrustning är ingenting som jag invänder emot – tvärtom.

Men samkörningen och hopkopplingen av olika register – det är en känslig fråga. Vi har i socialutredningen sett att avancerade planer föreligger. Jag kan nämna andra exempel. Tag t. ex. nämnden för fastighetsdata i Gävle! Den vill koppla ihop fastighetsdataregistret med bilregistret och tillföra det uppgifter om inkomst, utbildning etc. – allt för att hjälpa till med samhällsplaneringen. Och att studiemedelsnämnden och riksförsäkringsverket överväger samkörning har statsrådet själv meddelat. Jag undrar vad studentvärlden kommer att säga om dessa planer. Där har man tidigare varit oerhört kritisk mot CSN:s register. Nu skall detta samköras med ett system som innehåller betydligt djupare information.

Den centrala utgångspunkten i datalagen är ju att man skall beakta vad resp. grupper av individer anser om registreringen.

Statsrådet vill för dagen inte göra något uttalande om dessa frågor. Herr Geijer hänvisar till DASK, datasamordningskommittén. Men DASK skall inte granska integritetsaspekterna. DASK skall i första hand se över ekonomi, teknik och administration. Enligt samstämmiga uppgifter från ledamöter i DASK har kommittén ytterst flyktigt berört integritetsaspekterna. Eftersom olika myndigheter planerar omfattande samkörning, sammankoppling och integrering tycker jag att man redan i dag, med hänsyn till att DASK inte är särskilt intressant när det gäller integritetsfrågorna, borde ha en mening om de här frågorna.

Fru talman! Hela det här området är väldigt svårt att få grepp om. Redan tekniken är någonting som för oss lekmän är mycket besvärligt att tränga igenom, och vi blir lätt offer för administratörers och teknikers vackra tal om effektivitet och ekonomi. Det finns avancerade planer på samordning av olika system där man hänvisar till sådana aspekter, framför allt inom myndighetssektorn. Mot den bakgrunden är det nödvändigt att med största vaksamhet följa de här frågorna. Jag tycker att statsrådet i dag har givit uttryck åt en, låt mig kalla det passiv attityd, som om man inom departementet anser att datalagen och datainspektionen räcker för att klara de här integritetsproblemen. Men här pågår

ju en ständig utveckling och här finns olika aspekter som man inte rimligtvis kunde beakta vid datalagens tillkomst, och därför måste vi lappa på lagstiftningen och hela tiden uppmärksamt följa frågorna.

Jag vill sluta med tre frågor.

1. Menar statsrådet att datainspektionen i det aktuella fallet med levnadsnivåundersökningen valde en uppläggning som mindre värnar integritetsaspekterna än den som SCB och regeringen gick in för?

2. Organ som sysslar med forskning och planering kräver att få göra s. k. longitudinella studier, dvs. följa samma individ år efter år och därmed också behålla individanknytningen i de olika ADB-systemen. Kan det vara rimligt ur integritetssynpunkt att välja just dessa mycket fin-slipade statistiska metoder, när de innehåller så uppenbara integritetsrisker?

3. Eftersom datasamordningskommittén inte sysslar med integritetsaspekterna i samband med samkörning och sammankoppling måste jag fråga: Vad är det för andra faktorer eller utredningar statsrådet väntar på, innan ni är beredd att göra ett mer principiellt uttalande?

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Herr Wijkmans interpellation andas ju en stor misstänksamhet och oro – herr Wijkman gör sig till talesman för de människor som, säger han, känner en stark oro för att det lagras för mycket uppgifter som kan betraktas som ytterst ömtåliga. Det är väl riktigt att det i tidningspress och på annat håll uttalas en misstänksamhet och en oro av det slag som herr Wijkman gav uttryck åt genom att säga att människor frågar: Vad skall myndigheterna med dessa uppgifter?

Herr Wijkman sitter själv i en central position i det här sammanhanget, liksom jag och andra människor. Är det inte vår uppgift att då försöka tala om för människorna att myndigheterna inte samlar in uppgifter bara så att säga på skoj, utan att det bakom detta, att man skall kunna utnyttja dessa nya möjligheter, ligger ett syfte som ytterst gagnar alla i samhället? Det är väl viktigare att vi försöker förklara det för dem som är oroliga än att vi underblåser en sådan oro.

Herr Wijkman tyckte att interpellationssvaret var litet passivt och att regeringen, tror jag, också var alltför passiv i de här frågorna. Men herr Wijkman får väl ändå erkänna – och känner säkert också till det – att vi på det här området verkligen har gjort mera än de flesta andra länder för att skapa ett så långt görligt tillfredsställande skydd för de uppgifter vi samlar ihop.

Så var herr Wijkman inne på det beslut som gällde statistiska centralbyråns undersökning. Han och jag är inte överens om möjligheterna att bakvägen få fram uppgifter när man har avidentifierat. Herr Wijkman har därvidlag sin uppfattning, och jag har min. Jag tror att det är svårt att få fram uppgifter när man har avidentifierat, men jag tror inte att det är så svårt som herr Wijkman vill göra gällande. De informationer som vi har fått om detta låg ju till grund för regeringens beslut.

Fredagen den
14 februari 1975

*Om ADB-registre-
rade personuppgif-
ter*

När det gäller forskningen, herr Wijkman, är vi tydligen överens så långt att vi båda menar att det finns ett behov för forskningen att utnyttja de möjligheter som ADB-tekniken erbjuder. Sedan är det klart att det finns en gräns, och vi har ju bl. a. datainspektionen, som är till för att pröva var den gränsen går. Jag tror inte att vi normalt sett kan utgå ifrån att man inom forskningen vill sätta i gång med undersökningar där man utnyttjar datamöjligheterna i onödan. Men det kan ju inom forskningen göras bedömningar som inte sammanfaller med de allmänna samhällseliga värderingarna av behovet, och vi har i så fall möjligheter att rätta till det. Jag tror emellertid i stort sett att vi måste vara öppna för att forskningen har ett stort behov på detta område, och i det avseendet verkar det ju som om vi inte riktigt hade samma uppfattning, herr Wijkman och jag.

I övrigt vill jag endast hänvisa till vad jag har sagt om de allmänna frågorna. Därvidlag kan jag inte på det här stadiet säga mera med hänsyn till de utredningar som pågår på olika håll.

Herr HUGOSSON (s):

Fru talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, men när jag satt och lyssnade på min kollega Anders Wijkman från datainspektionen fann jag mig föranlåten att begära ordet.

Det är förvisso ett viktigt och svårt område som herr Wijkman tar upp i sin interpellation – integritetsaspekterna, skyddet för den personliga integriteten när det gäller personuppgifter, lagrade med ADB.

Men det som herr Wijkman här glömmer bort är ändå att vi i datainspektionen har möjligheter att föreskriva regler. Herr Wijkman säger i sitt anförande att vi inte har några garantier för att de register som myndigheterna har upprättat används för andra syften än vad de är avsedda för. Det är emellertid faktiskt på det sättet att för varje register, som datainspektionen ger tillstånd till, föreskriver också datainspektionen vartill man får använda detta – bara för det eller det syftet. Man måste gå till datainspektionen för att få tillstånd om man önskar använda uppgifterna till någonting annat. Det är alltså inte så att man kan använda sina register för vilka syften som helst. Jag tycker att det är viktigt att säga ifrån det i den här debatten. Förvisso finns det anledning till oro när det gäller datatekniken, men för den skull behöver vi ju inte underblåsa någon datahysteri.

Herr Wijkman tar upp levnadsnivåundersökningen, som ju var föremål för ingående debatt i datainspektionen och i pressen och föranledde regeringens avvägande. Frågan gällde huruvida man kunde avidentifiera, dvs. ta bort personidentifikationen i dessa register. Vi var en minoritet i datainspektionen som hävdade att det skulle vara ytterst olyckligt om man gjorde detta, eftersom sekretessen i så fall skulle upphävas. Då det är utomordentligt känsliga uppgifter som ingår i denna undersökning, kunde jag inte vara med om att göra en avidentifiering och därmed göra materialet offentligt. Det är inte hypotetiskt att man skulle kunna iden-

tifiera en enskild person i detta material när det blev offentligt, även ifall identifikationsuppgifterna var borttagna.

Sedan bör det kanske noteras att Anders Wijkman 1972 i en motion i den här kammaren uttalade att det var angeläget att man gjorde just denna typ av levnadsnivåundersökningar och att det organ som skulle utföra undersökningarna var statistiska centralbyrån. Anders Wijkman har alltså i sin politiska verksamhet kunnat konstatera att vi behöver denna typ av undersökningar för att kunna bedöma vilka samhällsåtgärder som bör vidtas i syfte att möta problem som olika grupper i samhället kan ha. Det är ju det som den aktuella undersökningen syftar till.

Här blir det alltså en balansgång, herr Wijkman: man behöver uppgifter för samhällsplaneringen och dessa uppgifter kan vara integritetskränkande, varför vi måste se till att det skapas ett skydd. Det kan vi ju göra genom att vi föreskriver regler i datainspektionen.

Herr Wijkman nämnde också 1975 års folk- och bostadsräkning. Ja, det har ju skett ett intimt samarbete mellan datainspektionen och statistiska centralbyrån när det gäller planeringen av denna folk- och bostadsräkning, som riksdagen får ta ställning till inom relativt kort tid – det ligger som bekant en proposition på riksdagens bord. Där har en enig datainspektion, med Anders Wijkman som medlem, varit med om att dra upp riktlinjerna för på vilket sätt folk- och bostadsräkningen skall ske, under vilka former den skall äga rum och vilka regler som skall gälla för att vi skall trygga integriteten för medborgarna.

Jag har velat säga detta därför att jag finner det angeläget att det klart framgår att trots att lagstiftningen på området kanske är ofullständig finns det ändå genom datainspektionen i vårt land möjligheter att på ett helt annat sätt än i andra länder trygga den personliga integriteten i dataregistren. Men det behövs naturligtvis ytterligare förbättringar på lagstiftningsområdet, och offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, OSK, kommer under april månad att presentera ett förslag till utbyggnad och modernisering av gällande sekretesslagstiftning. 16 § i gällande sekretesslag, som just gäller statistiksekretessen, är ofullständig. Jag tycker att man snarast bör förbättra statistiksekretessen, och jag har därför till årets riksdag väckt en motion som, om den bifalles, skulle innebära att vi får en fullständig statistiksekretess. Då kan man avidentifiera, då kan man kryptera materialet och då behövde man inte befara att materialet görs offentligt.

Fru talman! Förvisso är dataregistrering och personlig integritet ett mycket besvärligt område – svåra avvägningar måste göras. Forskningens behov skall jag inte ta upp här, men herr Wijkman vet att just forskningens register granskar vi synnerligen ingående när vi ger tillstånd i datainspektionen. Vi låter också berörda intressegrupper, berörda kategorier i samhället, som ingår i registren ge uttryck för sina egna synpunkter och ange hur de ställer sig till denna typ av register.

Fredagen den
14 februari 1975

*Om ADB-registre-
rade personuppgif-
ter*

Herr WIJKMAN (m):

Fru talman! Herr statsrådet sade att "det är ju inte på skoj som myndigheterna samlar olika uppgifter", och det borde man då upplysa människorna om och inte skrämma upp dem, ansåg statsrådet. Jag ser inte min verksamhet på det här området som ett led i någon skrämsekampanj – tvärtom. Men jag tyckte att det var naturligt, eftersom jag tillhörde majoriteten i datainspektionen och vi hade så ingående behandlat frågan om avidentifieringen, att föra frågan vidare. Jag ansåg att det beslut som regeringen fattade var mycket olyckligt, och jag märkte att debatten – utifrån de utgångspunkter jag och majoriteten i datainspektionen har – blir helt snedvriden, då massmedia framställer regeringens beslut som ett betydande steg framåt när det gällde integritetsaspekterna. Det kan jag för mitt liv inte påstå att det var. Men eftersom vi väl i dag inte kommer varandra närmare när det gäller avidentifieringen får jag bara hoppas att de utredningar som statistiska centralbyrån och datainspektionen skall genomföra kommer att leda regeringen fram till den uppfattning som vi i majoriteten hyser.

Utan att avslöja våra resonemang i datainspektionen vill jag sedan säga, att herr Hugossons bärande argument för att icke avidentifiera, hela tiden har varit de statistiska och vetenskapliga. Problemet med sekretessen kom nämligen inte upp förrän på ett mycket sent stadium i vår behandling. Ingen av oss var över huvud taget medveten om det, eftersom sekretesslagen ju är mycket svår att tolka. Jag har naturligtvis respekt för statistikerns och forskarens strävan att finslipa sina medel, men jag menar att integritetsaspekterna också måste komma in i sammanhanget, då vi gör en slutlig avvägning.

Sedan är det troligt, herr statsråd, att det finns en åsiktsskillnad mellan oss om hur mycket uppgifter myndigheterna skall samla in om de enskilda människorna och över huvud taget om hur denna verksamhet skall läggas upp. En Sifundersökning som presenterades i mitten av förra året – man skall förstås inte tro alltför mycket på sådana undersökningar – visade att det var just myndigheternas omfattande insamlade av uppgifter om de enskilda människorna som hos en majoritet av medborgarna ingav oro. Och man behöver inte delta i någon skrämsekampanj för att vilja ha entydiga och klara regler för det. Vad socialutredningen i det sammanhanget skriver, att man genom att sammanställa olika uppgifter från ett stort antal myndigheter får bättre möjligheter att ägna sig åt uppsökande verksamhet, tror jag att de flesta här i landet upplever som en ganska otrevlig framtidsvision. Den verksamheten kan naturligtvis skötas på många olika sätt, men jag tror att vi skall vara medvetna om att där finns problem.

Det är inte bara allmänpolitiska, ideologiska problem eller värderingsproblem utan också beredskapsaspekter som har fått datainspektionen att slå fast att vi skall ha så få heltäckande dataregister som möjligt över medborgarna. De register som finns skall vara mycket grunda, dvs. det skall ingå få uppgifter i dem just med hänsyn till beredskapsaspek-

terna. Vi kan heller inte vara helt säkra på att vi för all framtid här i landet kommer att ha det demokratiska klimat som vi nu har. Vi kan ju inte – åtminstone inte hypotetiskt – helt avskryva riskerna för en totalitär omvälvning, och då skulle naturligtvis sådana register vara utomordentligt allvarliga i händerna på en ny, icke-demokratisk maktbärande. Jag behöver kanske inte gå längre i den diskussionen. Det räcker säkert med dessa antydningar.

Sedan sade herr statsrådet att jag framfört beskyllningar för passivitet, men att vi här i landet tvärtom har gjort mycket mer än i många andra länder. Det håller jag med om. Datalagen var utmärkt. Men märk väl att vi var oeniga vid riksdagsbehandlingen just om hur vi skulle sakbehandla de offentliga registren. Och där beslöt riksdagen genom en kompromiss i mars eller april 1974, på ett enhälligt förslag från datainspektionen, att vi skulle försöka oss på en ny ordning. Det har vi inte hört ett ord om från departementet. Och därför finns det anledning för oppositionspartierna, som den gången drev en annan linje än regeringen, att ständigt upplysa och påminna om denna sak.

Sedan vill jag bara säga att herr Hugossons argument rörande avidentifieringen, som statsrådet delar, tycker jag fortfarande är helt hypotetiska. Men jag tror som sagt inte att vi där kommer varandra närmare i dag.

Slutligen är det en fråga kvar som jag inte har fått något svar på. DASK skall inte syssla med integritetsaspekterna i samband med samkörningen därför att man har helt andra direktiv. Vad är det då för andra utredningar som statsrådet avvaktar, innan vi kan få mera principiella uttalanden i det fallet? Den delen av problematiken tog nämligen datalagen över huvud taget inte upp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Anmälades och bordlades

Kulturutskottets betänkande

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:2 såvitt gäller anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 till kulturändamål

Näringsutskottets betänkanden

Nr 1 med anledning av motioner om ändringar i gruvlagen (1974:342) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter

Nr 2 med anledning av motioner om återinförande av affärstidsreglering

Nr 3 med anledning av motioner om etableringen av stormarknader och om stöd åt nedläggningshotade närbutiker

Nr 4 med anledning av propositionen 1975:2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser kommittéer m. m. inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Nr 22

Fredagen den
14 februari 1975

Meddelande om frågor

Nr 5 med anledning av propositionen 1975:1 i vad gäller anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde avseende bankinspektionen, försäkringsinspektionen m. m.

Inrikesutskottets betänkanden

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:2 med förslag om tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Nr 8 med anledning av riksdagens löne delegations redogörelse för verksamheten under år 1974

Nr 9 med anledning av motioner om löneavdrag för statstjänsteman till följd av uppdrag som riksdagsledamot

Nr 10 med anledning av motioner om arbetslöshetsersättning till företagare

§ 5 Anmälades och bordlades

Motion

Nr 1822 av herr *Nordgren m. fl.* med anledning av propositionen 1975:16 om ändrade regler för inbetalning av medel till arbetsmiljökonto och särskilt investeringskonto

§ 6 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 13 februari

Nr 85 av herr *Berndtson* (vpk) till herr bostadsministern om ökade möjligheter för kommun att förvärva mark för fritidsändamål:

I ökad omfattning har kapitalstarka utländska intressen börjat efterfråga svensk mark för fritidsändamål. Nyligen ansåg sig Valdemarsviks kommun förhindrad att utnyttja den kommunala förköpsrätten till ett antal öar i Östergötlands skärgård, enär spekulationen drivit upp priset till nära tio gånger taxeringsvärdet. Risk föreligger nu att området hamnar i en tysk intressents ägo.

Detta aktualiserar dels frågan om att statliga medel borde kunna ställas till kommunernas förfogande även för förvärv av mark för fritidsändamål, dels åtgärder för att förhindra att utländska spekulanter trissar upp markpriserna till orimliga värden.

Med anledning härav vill jag till herr bostadsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att öka kommunernas möjligheter att förvärva mark för fritidsändamål och för att förhindra att utländsk spekulation driver upp priserna på sådan mark?

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 15.45.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 22

Fredagen den
14 februari 1975

*Meddelande om
frågor*